

De unieke sfeer en rust van de
Amsterdamse grachtentuin

Ontmoeting met tuinontwerper

Robert Broekema

Delicaat verborgen

achter statige, eeuwenoude panden aan de Amsterdamse grachten liggen lommerrijke tuinen, die een bijzondere sfeer en rust uitstralen.

De stad houdt er op te bestaan. Veelal zijn ze gecreëerd en ook aangelegd

door tuinontwerper

Robert Broekema.

'Vanwege hun specifieke maten moeten bij het maken van grachtentuinen speciale vormmiddelen wordt toegepast', zegt hij.

◀ *Typerend voor de Amsterdamse grachtentuinen zijn de monumentale panden waarachter ze verscholen liggen. Dit huis aan de Keizersgracht met zijn symmetrisch opgebouwde achtergevel dateert uit 1647. Staande in de zichtas van het huis bevindt zich een verhoogd waterornament dat het middelpunt vormt van de tweede 'kamer'. Achter dwars-hagen liggen links en rechts terrassen verscholen die elk toebehoren aan een van de twee families die dit huis bewonen*

Niemand was meer verrast dan Robert Broekema zelf toen uit een psychologische beroepskeuzetest bleek dat hij uitermate geschikt was om architect te worden en wel in de groensector. Hij hechtte daar dan ook geen geloof aan. Maar eenmaal door zijn vader naar de Middelbare tuitbouwschool in Boskoop gedirigeerd, bleek daar al gauw dat hij in goede aarde was geplant. Nu zegt de inmiddels 43-jarige Robert: 'Ik zou niets anders willen dan wat ik nu doe. Met tuinen en groen bezig te zijn, daar kan ik nog steeds een kick van krijgen.' Na het beëindigen van zijn opleiding in Boskoop liep hij enige tijd stage bij de tuinarchitectenbureaus Croft in Ashford, even buiten Londen en Dietvoort in Diemen. Vormend vond hij ook de tijd dat hij werkte op de proef- en showtuinen van Mien Ruys in Dedemsvaart. Daarna startte hij samen met Tanneke Gathier een tuinontwerpbureau in Utrecht. Na zes jaar splitsten zij het werk op. Tuinontwerpster Tanneke Gathier begon voor zichzelf in Utrecht en Robert deed hetzelfde in zijn geboortestad Amsterdam. Al gauw volgde zijn grote doorbraak met een omvangrijk project: het ontwerpen en aanleggen van een dubbele grachtentuin tussen de Keizersgracht en de Herengracht. Inmiddels heeft Robert Broekema naam gemaakt met het ontwerpen en aanleggen van zo'n 30 particuliere tuinen binnen de Amsterdamse grachtengordel. Daarnaast ontwerpt hij, verspreid over het hele land, villatuinen in een klassieke, Engels georiënteerde stijl en begeleidt hij ook de aanleg daarvan. Wat hem vooral aantrekt in het ontwerpen van grachtentuinen is het spelen met beperkte ruimte waardoor er bijna altijd naar oplossingen moeten worden gezocht die zich in andere tuinen niet voordoen. Robert Broekema is bestuurslid van de Stichting 'de Amsterdamse Grachtentuin' die zich onder meer ten doel stelt het inventariseren en beschermen van Amsterdamse grachtentuinen en het jaarlijks organiseren van open grachtentuintagen. ➤

**DEZE TUIN
OOK OP**

TV

TE ZIEN OP TV IN TV-WOONMAGAZINE
VAN VERONICA 6 & 7 DECEMBER

Dwarshagen en berceaus zorgen voor diepte in lange en smalle tuin aan de Keizersgracht

Het statige pand dat monumentaal in de tuin voor ons oprijst (zie foto vorige pagina), dateert uit 1647 en is het eerste huis dat aan de Keizersgracht werd gebouwd. In zijn rijke verleden gaf het op comfortabele wijze onderdak aan burgemeesters en welgestelde

Monumentale bomen vormen de longen van Amsterdam

'Typerend voor de Amsterdamse grachten-tuinen is dat er vaak monumentale bomen instaan die een enorme rust uitstralen', vertelt tuinontwerper Robert Broekema. 'Het betreft hier bomen als groene en rode beuk, kastanje, eik, linde en esdoorn. Ze werden vaak al in de tweede helft van de achttiende eeuw aangeplant toen de Engelse landschapstuin in zwang kwam. Deze bomen worden wel de longen van de stad genoemd omdat zij zo veel zuurstof afgeven. Ze zorgen door hun schaduwwerking voor een geheel eigen sfeer in deze stadstuinen en ook voor een beschermend klimaat.'

kooplieden. Nu worden de authentieke stijkkamers bewoond door twee families, die 7 jaar geleden Robert Broekema een romantische, Engels georiënteerde tuin lieten aanleggen.

'Grachtentuinen vragen om een specifieke, architectonische benadering,' zegt Robert terwijl we bij een door rozen omlijst waterornament midden in een groot grasveld staan. 'De kavels achter

de grachtenpanden zijn doorgaans tussen de 4 en 6 meter breed en zo'n 25 tot 30 meter diep. In die lange en smalle tuinen moet je vaak met dwarshagen of berceaus werken om de diepte te breken waardoor de breedte wordt geaccentueerd. In dit geval is er sprake van een dubbele tuin waardoor er voldoende breedte aanwezig is zodat je als ontwerper meer armslag hebt en een meer landschappelijke tuin kan projecteren.'

Robert: 'De bewoners wilden een gemeenschappelijke tuin maar wel zodanig aangelegd dat beide families voldoende privacy zouden hebben. Die eigen intimiteit heb ik gewaarborgd door het creëren van tuinkamers, die zijn opgebouwd uit beuken- en Taxus-hagen. In feite bestaat deze 16 meter brede en 30 meter diepe tuin uit 3 grote kamers. De eerste kamer vlak bij het pand is opgebouwd uit twee door hagen gescheiden terrassen van 4 bij 4 meter waar de hele dag de zon schijnt. Als centraal punt in de middelste kamer dient de verhoogde waterschaal. Aan beide kanten van het gazon bevinden zich Engelse plantenborders. De achterste kamer is een bosachtig gedeelte met een ceder, berken en schaduwminnende planten als Hosta, Camellia en Hortensia. ■

Centrale zichttas in 18e eeuwse tuin aan de Herengracht

Het uit 1687 daterend Geelvinck Hinlopen Huis is ook een pand waarmee tuinontwerper Robert Broekema bemoeienis heeft gehad. Het huis ontleent zijn naam aan een welgestelde koopman die hier ooit resideerde

en ligt in de 'gouden bocht' aan de Herengracht. 'Wat dit huis met de andere grachtenpanden gemeen heeft, is de symmetrisch en monumentaal gevormde achtergevel. De achterzijde van zo'n pand heeft als gevolg hiervan >

Rechts: Herengracht:
De kruisvormige vijver is omlijst met Buxus sempervirens en klimop Hedera. Over de rozenpoorten links en rechts van de vijver Rosa 'Zéphirine Drouhin', Rosa 'Golden Showers' en Rosa 'Compassion'.

Onder: Herengracht:
Het blok van Buxus sempervirens zorgt voor een groen element in de winter. De randen om het plantenvak zijn opgebouwd uit Alchemilla mollis vrouwenmantel met daarin Hosta sieboldii 'Elegance' in potten. Links en rechts Hydrangea macrophylla 'Blue Wave'.

Rechts: Keizersgracht: Het gazon wordt op de hoeken gemarkeerd door een haag van *Buxus sempervirens*. De verhoogde waterschaal is omlijst door de roos 'Pink Fringe'.

Onder: Keizersgracht: De verhoogde waterbak is opgemetseld uit klinkers. De rand is gemaakt van zandsteen; de achterplaat bestaat uit natuursteen. De bak wordt omlijst door varens en in bol- en piramidevorm gesnoeide *Buxus sempervirens*.

Rechts: Lange smalle tuin aan de Keizersgracht: De ronding in de eerste kamer met vier *Buxus*-bollen. Aan beide zijden van de zichttas de roos *Rosa* 'Elegant Pearl'.
Onder: Een blauwe tree van hardsteen overbrugt de niveauverschillen en doorbreekt de smalle van de tuin.

Oude bomen trekken bijzondere vogels aan

In de monumentale bomen in de Amsterdamse grachtentuinen zijn onder andere regelmatig de Grote bonte specht, Bosuil, Gierzwaluw en Sperwer te zien evenals de Zwarte roodstaart, Witte kwikstaart, Zanglijster, Boomkruiper en Tjiffaf. Meer informatie over bijzondere en andere vogels in Amsterdam is te vinden in het boek *Sijsjes en drijsijsjes van Amsterdam* van Martin Melchers en Remco Daalder. Het is een uitgave van Schuyt en Co, in Haarlem en kost f 39,50.

Boven: Keizersgracht: De beplanting voorin bestaat onder andere uit bolvormige en in piramidevorm gesnoeide *Buxus sempervirens*. Daarachter volgt het gazon met het waterornament van de tweede kamer dat aan de achterzijde wordt begrensd door een haag met een ronde zandstenen bank.

Links: Keizersgracht: Zicht op vakken *Lavandula* lavendel en de roos *Rosa 'Lavendel Dream'*. In de plantenvakken staan twee bolvormige esdoorns *Acer platanoides 'Globosum'*.

een nogal dominante uitstraling waardoor je er niet gemakkelijk een strak, modern tuinontwerp achter projecteert. Vaak ben je gebonden aan een op de achtergevel aansluitend symmetrisch ontwerp met *Taxus*- of *Buxushagen*; vooral ook omdat er sprake moet zijn van een kijktuin die zowel 's zomers als 's winters aantrekkelijk is.' Vandaar dat Robert Broekema 12 jaar geleden achter het Geelvinck Hinlopen Huis op het hoofdkavel van 16 meter breed en 35 meter diep een formele, achttiende eeuwse stijltuin met veel strak gelijnde *Buxus*- en *Taxus*-hagen creëerde.

Aansluitend op deze hoofdtuin ontwierp hij nog een tweede, cottageachtige tuin van 18 meter lang en 7 meter breed die zijn sfeer ontleent aan veel vaste planten en rozen. Daar bevindt zich ook een monumentaal koetshuis dat net zo oud is als het Geelvinck Hinlopen Huis. We lopen even later in de richting van een 17 meter lange en 8 meter brede kruisvormige vijver die precies in het midden van deze formele tuin is gelegen. Net als de waterschaal in de romantische Engelse tuin, staat deze vijver in de centrale zichtas die vanuit het huis dwars door het

midden van de tuin naar het achterste deel loopt. Robert: 'Ik projecteer in grachtentuinen altijd vanaf de achtergevel een centrale zichtas dwars door de tuin die de verschillende kamers met hun symmetrische aanpak aan elkaar smeedt.' De paden bestaan uit grind dat van de strak gelijnde plantenvakken wordt gescheiden door zogeheten rollagen van klinkers. Kleur ontleent deze tuin aan de vele oude rozenrassen waarvan de opdrachtgever een liefhebber is. Deze tuin werd mede ontworpen om er exposities van antieke en moderne beelden te kunnen houden. ■

Smalle lommerrijke tuin aan de Keizersgracht

Stadsrumoer ontbreekt. Hier heerst de natuur en houdt de stad schijnbaar op te bestaan. Ook deze lommerrijke tuin ligt delicaat verborgen achter een

tuin. Broekema: 'Vanwege deze contrasten in het pand heb ik in deze tuin klassieke vormen gecombineerd met moderne beslatingsmaterialen.'

Het klassieke element is het pad van gele ijselformaat betonklinkers dat vanaf de symmetrisch opgebouwde achtergevel ook in deze tuin als een zichtas laserstrak door het groen van de 24 1/2 meter lange en 6 1/2 meter brede tuin snijdt.

Robert: 'Omdat het een lange en smalle tuin is heb ik hem ingedeeld in twee kamers die met elkaar worden verbonden door de zichtas. Aan het eind daarvan fungeert een antiek wit bankje als focus-punt waardoor de tuin, vanuit de woonkamer gezien, dichterbij naar je toekomt.'

De tuinontwerper stopt bij een ronding in het pad halverwege de eerste kamer. 'Deze vorm heb ik erin aangebracht om de lengte van de zichtas in dit gedeelte te doorbreken', zegt hij. 'Een architectonische ingreep om de tuin alweer korter en breder te maken. Daartoe dienen ook de bogen met kamperfoelie waar we nu onder lopen'. Bijen zwermen er rond.

We zijn nu in de tweede kamer en duidelijk in het domein van de majestueuze rode beuk beland. Het is er schaduwrijk en heerlijk

koel. Robert: 'Om dit deel van de tuin toch nog iets interessanter te maken, heb ik een verdiepte vijver gecreëerd die is afgezet met een hardstenen rand. Daaromheen heb ik schaduw- en vochtminnende planten geplaatst zodat er een stukje echte bosnatuur is ontstaan.' ■

Grachtentuinen elk jaar in juni te bezichtigen

De Stichting de Amsterdamse Grachtentuin organiseert jaarlijks in juni open grachtentuinendagen waarbij privé-tuinen zoals in deze reportage beschreven, kunnen worden bezocht. Onder auspiciën van deze Stichting is onlangs bij uitgeverij Waanders het eerste deel van de Grachtentuinboeken verschenen. Daarin worden de tuinen aan de Keizersgracht beschreven met foto's en plattegronden. In de toekomst verschijnen nog drie delen en wel over de tuinen aan de Prinsengracht, Herengracht en de dwarsgrachten. Ruwweg worden in deze vier boekwerken zo'n 1500 grachtentuinen geïnventariseerd. Correspondentieadres van de Stichting de Amsterdamse grachtentuin: S.S. Gerritse, Keizersgracht 579c, 1017 DR Amsterdam. In de Mijn TUIN-rubriek De Boekencarrousel (elders in dit nummer) meer over de uitgave Grachtentuinen.

fraai - uit de achttiende eeuw daterend - pand aan de Keizersgracht. Op de begane grond van dit grachtenhuis bevindt zich een modern ingerichte tuinkamer. In contrast daarmee is de op de eerste etage gelegen originele, monumentale stijlkamer vanwaar men duidelijk zicht heeft op de

Van bleekveld tot grachtentuin

Voor de stadsindeling van 1612 bestonden de tuinen binnen de Amsterdamse grachtengordel uit bleekvelden, kruidentuinen en openbaar (wandel) gebied met grasveldjes en grindpaden. In de 17e en 18e eeuw kregen de kavels een formelere invulling en ontstonden naast de bleekvelden, eenvoudige moestuinen en rechthoekige patronen met *Buxus*-siervormen en looffgangen. Daar bleef het bij want de rijke kooplieden die hier resideerden trokken in het weekeinde naar hun buitens aan de Amstel en de Vecht waar zij prachtige tuinen lieten aanleggen. De panden aan de grachten waren hun werkplek. In de tweede helft van de 18e eeuw ontstonden binnen de grachtengordel Engelse landschapstuinen en werden de bomen aangeplant die nu in hoge ouderdom de huidige tuinen domineren. In de 19e eeuw kregen de grachtentuinen een privé-karakter en werden ze opgedeeld met schuttingen en hagen. De laatste 30 jaar zijn het echt liefhebbers-tuinen geworden en kregen ze het uiterlijk dat ze nu hebben.